

Chương III KHÓ KHĂN KHI DẠY LỄ NGHĨA CHO TRẺ

A. Ý thức dạy lễ nghĩa cho con từ 0 tuổi

1. 3 trụ cột để trẻ lớn lên và tầm nhìn của cha mẹ

Khi mới sinh con, hẳn là việc đầu tiên cha mẹ phải suy nghĩ đó là làm sao để con được khỏe mạnh, có phải không ạ?

Sau đó là muốn con có tri thức, sau đó nữa thì muốn con sống hòa nhập với xã hội và có đạo đức.

Phải nói tới sự phát triển tri thức ở vị trí thứ 2 là bởi vì tri thức bắt đầu phát triển đồng thời với lúc trẻ được sinh ra đời, trước cả tính xã hội và tính đạo đức.

- ① Khỏe mạnh (cả về cơ thể và tâm hồn)
- ② Trí dục
- ③ Lễ nghĩa xã hội và lễ nghĩa đạo đức

Thiếu một trong 3 điều nói trên, không thể nói là trẻ phát triển hoàn chỉnh. Hơn nữa, để trẻ phát triển hoàn chỉnh còn cần một yếu tố quan trọng nữa, đó là tầm nhìn của cha mẹ chúng (kì vọng, mơ ước)

Nếu như cha mẹ có một tầm nhìn rõ ràng, mong muốn con mình trở thành thế này, hay con mà được thế kia thì hay biết bao... thì ngay từ đầu trẻ sẽ lớn lên theo chiều hướng đó.

Vậy cha mẹ của những trẻ em sống trong thế kỉ 21 này có thể kì vọng gì vào con mình đây?

Câu trả lời sẽ rất phong phú tùy theo từng cha mẹ. Tuy nhiên, cũng không khó khăn gì khi tựu chung lại những điểm mà nhiều cha mẹ mong muốn. Nếu không có những điểm chung đó, thì cũng không thể có những lời khuyên về việc dạy con được.

Tôi nghĩ rằng 5 khoản mục sau đây luôn là niềm mơ ước khi dạy con của nhiều cha mẹ.

- ① Thành người tôn trọng và có lòng thông cảm với người khác như đối với bản thân mình.
- ② Thành người luôn có tinh thần làm cho xã hội tốt đẹp hơn, làm cho những gì quanh mình trở nên tốt đẹp hơn
- ③ Để được như vậy, phải là người giàu óc sáng tạo
- ④ Tạo được thói quen hướng dẫn, lời cuốn mọi người

- ⑤ Có thói quen thiện chí hợp tác với mọi người mang tính xã hội

Những trẻ em có được những phẩm chất như nêu ở trên, thì dù ở thế kỉ nào, thời đại nào cũng luôn có một cuộc sống đầy ý nghĩa.

Chúng ta hãy cùng suy nghĩ làm sao để dạy trẻ thành những con người giàu phẩm chất tốt đẹp như vậy.

2. Nhìn nhận đúng tín hiệu phát triển của con trẻ

Nếu như kì vọng vào sự phát triển hoàn hảo của trẻ, việc đầu tiên quan trọng hơn hết cả là nuôi trẻ khỏe mạnh.

Tuy nhiên, nói đến trẻ khỏe mạnh, hẳn là mọi người đều nghĩ ngay tới những em bé khỏe mạnh về cơ thể, chứ ít ai nghĩ được là phải khỏe mạnh cả về tâm hồn.

Trong phần dạy trẻ từ 0 tuổi, tôi muốn đặt vấn đề trẻ khỏe mạnh là khỏe mạnh về tâm hồn.

Chúng ta đang sống mà ít biết tới một sự thực rằng sự phát triển tâm sinh lí của con người trong thời kì đầu của cuộc đời, đặc biệt là giai đoạn rất ngắn ngủi từ 1 đến 3 tuổi đầu, lại quyết định sức khỏe tâm sinh lí của cả phần đời còn lại. Y khoa về tinh thần cho rằng gốc rễ âu xa của sự lo lắng và không khỏe khoắn của con người hiện nay, xuất phát từ cái bất ổn định trong quan hệ với cha mẹ người đó khi họ còn là con trẻ.

Chúng ta phải để tâm đến điều này một cách nghiêm túc.

Đây là thời kì cha mẹ dễ dàng nắm bắt ý muốn của con mình nhất, những ý muốn xuất phát từ tâm hồn trẻ. Như vậy càng làm cho trẻ lớn mạnh hơn lên. Càng là những ngày thơ ấu, thì ý muốn càng đa dạng.

Về chuyện này, giáo sư tinh thần học Sugita Mineyasu, khoa nội tâm trị liệu thuộc trường đại học Kyushu từng viết trong cuốn sách dạy con với tiêu đề “Ai làm nên đứa trẻ như thế này?” (Nhà xuất bản Shoubunsha) rằng “Những nhu cầu tự nhiên như ăn, ngủ, khám phá, ngạc nhiên tự nó nảy sinh chẳng ai kiểm soát được, nếu được người mẹ đáp ứng hết mức không chút cảm thấy phiền nhiễu vào những năm đầu của cuộc đời, thì tương lai tự nhiên đứa trẻ trưởng thành con người biết thông cảm với người khác.

Giáo sư còn nói “dạy con không phải là việc sở hữu con, mà nuôi dưỡng những tố chất tốt của trẻ như một báu vật sống vậy”

Có thể nói dạy con, hay giáo dục con từ lúc còn thơ và tuân theo trình tự phát triển tự nhiên của trẻ. Đó là nguyên tắc.

3. Cho bú sữa theo giờ nhất định là không tốt. Tình mẹ con còn quan trọng hơn.

Có người cho rằng cho trẻ bú theo giờ qui định mới tốt. Chưa đến giờ bú thì trẻ có khóc để kể đầy cũng không sao. Khóc nhiều thì nở phổi. Khóc là việc của em bé. Và để như vậy trẻ sẽ biết thế nào là chịu đựng. Nhưng thực ra, đây lại là suy nghĩ sai lầm đến tai hại.

Em bé bằng nhiều hình thức nỗ lực hết sức mình để truyền đạt tới người mẹ về nhu cầu của bản thân. Khóc vì muốn bú cũng là một trong những hình thức đó. Nhưng nếu cứ khóc mãi mẹ vẫn làm ngơ thì trẻ hiểu ra rằng khóc như vậy không phải là cách truyền đạt để mẹ thấu hiểu tâm trạng của chúng. Lần tới nữa trẻ không còn muốn truyền đạt đúng tâm trạng của chúng cho mẹ nữa.

Mẹ của trẻ, đến giờ qui định mới cho con bú, dù nó chẳng muốn bú tí nào. Còn lúc nó muốn bú thì chẳng được... Như vậy đã làm tổn hại đến sự chính xác trong cảm nhận của cơ thể trẻ trong những ngày đầu đời.

Kiểu cho bú theo giờ, làm ngơ nhu cầu thực sự của em bé chẳng phải là cách gì khoa học cả. Chu kì ăn của từng trẻ có khác nhau, tùy thuộc vào nhu cầu của cơ thể chúng.

Huấn luyện cho trẻ quen bú theo giờ có vẻ như người mẹ được thanh thoi hơn thật đấy, song nó đánh mất đi cảm nhận cơ thể và tổ chức của trẻ. Trẻ là người không có thói quen truyền đạt đúng cảm giác của mình, chóng chán, bất mãn.

Và còn có một cách nghĩ sai lầm khác nữa. Đó là không tự tay chăm sóc em bé, không ngủ chung với em bé.

Đối với em bé, việc kề da áp thịt với mẹ nó cực kì là quan trọng. Hãy bế trẻ càng nhiều càng tốt.

2 tháng tuổi mẹ đã gửi em bé để đi làm, thì không thể đáp ứng thỏa mãn nhu cầu kề da áp thịt của em bé được. Kết quả là bé không bú sữa, uống vào lại nôn ra, đi ngoài phân lỏng... Nếu mẹ phát hiện ra rằng con mình thiếu sự ôm ấp của mẹ mà sữa sai, thì biểu hiện trên cũng hết ngay, bé sẽ bị bầm lên trông thấy.

Những đứa trẻ lúc nào cũng bám dính không rời mẹ nữa bước là những trẻ mà ngày bé không được yêu thương hết mức chúng muốn. Đó là biểu hiện sinh ra khi nhu cầu được gắn bó với mẹ, được mẹ ôm ấp từ những ngày mới sinh đã không được thỏa mãn mà ra.

Vì phải đi làm chẳng hạn, mẹ không tự tay chăm sóc con, không tỏ lòng yêu thương con thì trong tâm hồn trẻ, tự lúc nào không hay, manh nha hình thành sự bức tức vì thiếu thốn tình cảm của mẹ. Sau này nó sẽ

trở thành căn nguyên gây ra những hành động có vấn đề. Luôn bám dính lấy cha mẹ, không tách ra độc lập được.

Giáo sư Sugita nói trên nêu một ví dụ minh họa cho phần này bằng một câu chuyện của cậu học sinh tên là Akihiro thi 4 lần vào đại học mà không đậu. Akihiro là một cậu bé có thành tích học tập tốt, là học sinh được đánh giá là thừa sức đậu vào trường đại học quốc gia hàng đầu. Song, thi mấy lần đều không đậu được. Nguyên nhân là thế này. Thực ra, khi còn nhỏ, Akihiro có mẹ phải đi làm vì lí do kinh tế. Đương nhiên việc chăm sóc Akihiro không thể do một tay mẹ cậu làm hết được. Tự lúc nào, trong đầu óc Akihiro nảy sinh sự bức tức, vì mẹ không dành trọn tình thương yêu cho cậu.

Song, vì nhiều lần phải ném trái cảnh bất mãn mà mẹ vẫn làm ngơ rồi, cậu ta quyết định báo thù bằng hình thức cố tình thi trượt để thu hút sự chú ý của cha mẹ đến mình.

Như vậy, nếu như gửi con từ lúc mới được 2 tháng tuổi để đi làm, trẻ có lớn lên, ở tách xa cha mẹ, nhưng trong lòng luôn có mầm bệnh có thể phát bất cứ lúc nào.

Trong thời kì đầu ngắn ngủi của cuộc đời, với tình thương yêu bị hạn chế, tâm hồn đầy lỗ hổng trẻ lớn lên thành người không thấu hiểu cả ý chí của nhân loại.

Cùng với trào lưu vợ chồng cùng đi làm thì khuyến khích trên càng trở nên mạnh mẽ hơn, nói vậy không hề ngoa chút nào.

4. Đỉnh điểm xây dựng lòng tin cơ bản nơi trẻ là khi trẻ được 8 tháng tuổi

Người mạnh khỏe cả về cơ thể và tinh thần là người như thế nào nhỉ? Đó là người biết tôn trọng bản thân đồng thời cũng biết thông cảm với người khác.

Và cũng là người biết giữ cân bằng giữa nhu cầu, ý muốn của bản thân mình với nhu cầu, ý muốn của những người xung quanh.

Để trẻ trở thành những con người như vậy, thì khi còn thơ ấu, chúng phải được sống trong tình thương yêu chan hòa của cha mẹ. Em bé từ lúc sinh ra đến khi được 7, 8 tháng tuổi, luôn được cha mẹ hết lòng thương yêu, sẽ thành người tâm thái ổn định thực sự. Nếu trong thời gian này, đón nhận tín hiệu từ trẻ phát ra một cách đúng đắn, lòng tin cơ bản giữa mẹ con được xác lập, không có lẽ nào em bé đó lại trở thành trẻ có vấn đề được cả.

Trẻ có vấn đề là những trẻ khi còn là em bé, có nhu cầu gì đều phát tín hiệu đến cha mẹ chúng, song những tín hiệu đó đã không được cha mẹ

chúng nắm bắt được, hoặc là làm ngơ đi, tự lúc nào trẻ đánh mất khả năng phát tín hiệu đúng.

Vào thời kì ăn dặm và cai sữa, nhiều em bé bắt đầu sinh ra mút tay. Thực ra mút tay là một hành động vô thức của trẻ muốn thay thế cảm giác bất an khi phải xa mẹ chúng. Trẻ cần có một cái gì đó để ghì姆 cảm giác có mẹ ở bên lại. Cái bất an khi phải xa mẹ đã khiến chúng tự nhiên cho tay vào miệng mút.

Nếu như người mẹ quảng đại, nắm bắt và hiểu đúng tín hiệu này, ngay thời gian đó xử lí thích hợp thì sẽ không có những đứa trẻ học cấp 1 thậm chí cấp 2 vẫn không sao bỏ được cái tật sờ sờ cái khăn bông mềm mềm, lúc nào cũng ôm ấp một miếng vải áo cũ của mẹ.

Nhưng nếu mẹ chúng có những hình thức xử lí cứng nhắc bắt ép chúng từ bỏ ngay cái thói mút tay lúc mới 7, 8 tháng đó thì ngược lại, sẽ chẳng bao giờ đứa trẻ bỏ được cái tật mút mút, sờ sờ vật mềm mềm như thế.

5. Khi có thêm em bé cũng không được quên yêu thương anh chị nó

Có nhiều trẻ khi chưa có em thì rất ngoan song có em vào lại sinh ra khó bảo, ích kỉ.

Vì đứa trẻ khi có em có cảm giác rằng nó bị em tước đoạt mất mẹ, nó ra sức làm thế nào để đòi lại mẹ mới được.

Nó tưởng rằng nó quay lại làm em bé thì mẹ nó sẽ ra tay chăm sóc nó, nên có trẻ đã tự đi tè được rồi, khi có em bỗng sinh ra không tự đi tè được, hoặc đêm ngủ hay đá dầm... thực sự trở lại như một em bé. Hay là đánh em bé thật đau để cho nó khóc toáng lên. Nó ghen ghét em bé vì nó nghĩ đó là người cướp đi tình yêu thương mẹ dành cho nó bấy lâu nay. Càng bảo nó không được đánh em, thì nó càng đánh tợn.

Làm sao để chấn chỉnh lại đứa trẻ đã quá ư ích kỉ đến thế này bây giờ?

Chỉ có 1 phương pháp duy nhất. Đó là người mẹ hãy giành trọn tình thương yêu cho trẻ.

Lúc ngủ không chỉ có mẹ và em bé, vẫn phải cho anh chị nó ngủ cùng. Chăm sóc trẻ tận tình hơn, ôm ấp trẻ vào lòng, chứng tỏ cho nó rằng tình yêu thương mẹ dành cho nó là không thay đổi.

Khi cảm nhận được tình yêu thương của mẹ, trẻ sẽ biết nghe lời hơn. Khi đó mẹ mới dạy cho trẻ- đã thành anh thành chị của em bé- rằng “anh chị thì giỏi lắm, tự làm được nhiều việc rồi, chứ em bé này còn nhỏ quá, chẳng biết làm gì cả, nên mẹ phải cho em bú thế này này, mẹ phải thay tã lót cho em này....”

Nếu không dùng phương pháp củng cố tình yêu thương của mẹ như trên, mà chỉ phủ đầu bằng những câu như “Gớm, con lớn thế rồi mà... con là anh là chị rồi mà....”

Chỉ khiến trẻ thêm bất mãn hơn mà thôi.

Lại còn mắng trẻ là ích kỉ nữa thì càng khiến nó trở nên cuồng loạn hơn. Hãy nắm bắt lấy tín hiệu từ con tìm trẻ phát ra!

B. Những lễ nghĩa cơ bản trong 0-3 tuổi đầu

1. Góc rễ của lễ nghĩa là giáo dục ý chí

“Tôi đã trình bày ở trên, vào năm đầu tiên của cuộc đời, được người sinh dưỡng đáp ứng đầy đủ nhu cầu xuất phát từ cơ thể, trong trẻ hình thành lòng tin cơ bản nhất về mình, về người. “Những lễ nghĩa cơ bản” cái vận hành trên cơ sở lòng tin này sẽ quyết định sự trưởng thành của trẻ, có trở thành con người khỏe mạnh hay không.”

Trên đây là câu nói của giáo sư Sugita trong cuốn sách đã nêu “Ai làm nên đứa trẻ như thế này?”.

Về lĩnh vực dạy trẻ, điều đầu tiên cần phải nghĩ tới, đó là giáo dục ý chí. Tức là giáo dục trẻ thành con người có ý chí mạnh mẽ.

Ý chí mạnh mẽ, không phải là việc chỉ biết nghĩ đến bản thân mình, ích kỉ. Ngược lại, đó là ý chí mạnh mẽ để có thể thắng được nhu cầu, tình cảm của bản thân mình.

Để con trẻ được phát huy cá tính, trở thành người có óc sáng tạo phong phú, thì việc làm đầu tiên trước mắt phải là giáo dục con chiến thắng được sự đau khổ, bất mãn.

Không thể phát huy cá tính của những trẻ nghèo ý chí.

Sự mạnh mẽ của ý chí đó, cái thói quen biết nhẫn nhịn đó của trẻ lại cơ bản được hình thành trong 3 năm đầu tiên. Sau 3 tuổi mới bắt đầu dạy cho con cách nghe lời cũng đã là quá muộn rồi. Tính cách hình thành trong trẻ cho đến lúc này thực sự là khó thay đổi được nữa.

Trong 3 năm đầu đời, khi trẻ còn chưa biết gì, chưa có ý chí mạnh mẽ, phải dạy cho trẻ biết cái được, cái không được, đây là việc phải làm trước nhất.

Khi lớn lên, nguyên nhân đầu tiên dẫn đến trẻ phạm pháp là do tính nhẫn nại của chúng quá yếu ớt. Tức là do khả năng kìm nén cảm xúc bản thân kém, không có ý chí, khả năng chịu đựng kém mà ra.

Trẻ phạm pháp, khởi nguồn là việc chúng được nuông chiều trong quãng đời thơ ấu.

Tôi thường nghe thấy người nước ngoài tới Nhật nói khi nhìn thấy những em bé Nhật bản là “Em bé Nhật và người già Nhật được phép ích kỉ hết mức có thể. Nhật bản thật là thiên đường của em bé”. Nhật là người Mỹ, họ đang ở cái nơi mà trẻ em sinh ra đã bị dạy bảo rất khắt khe, khi chứng kiến cảnh người mẹ Nhật nuông chiều con, dạy con không nghiêm khắc thì lấy làm hết sức kì dị.

2. Đường cong nghiêm khắc * khắt khe nhất khi 0 tuổi và nói lỏng dần khi 3 tuổi

Trong cuốn sách có tên “Hoa cúc và lưỡi dao” (nhà xuất bản Tư tưởng xã hội) tác giả Lus Benetick có nói rằng, đường cong sinh hoạt (đường cong nghiêm khắc) ở Nhật và Mỹ là trái ngược nhau.

Ở Nhật, khi trẻ còn nhỏ được nuông chiều, cho trẻ ích kỉ, đến khi lớn lên mới bị chỉ bảo nghiêm khắc. Còn ở Mỹ thì ngược lại, lúc còn nhỏ trẻ bị chỉ bảo nghiêm khắc, đến khi lớn lên thì sự nghiêm khắc đó nói lỏng.

Đường cong nghiêm khắc thế này thì tốt. Từ khi sơ sinh tới khi 3 tuổi, phải hết sức thắt chặt, nghiêm khắc. Từ 3 tới 6 tuổi thì nói lỏng hơn 1 chút. Từ 6 đến 9 tuổi nói lỏng hơn chút nữa, để sau đó trở đi, cha mẹ có thể dạy dỗ con bằng cách nói chuyện thẳng thắn.

Người ta nói, những đứa trẻ không được dạy bảo nghiêm khắc 6 năm đầu đời, sau này dễ phạm pháp, tự tử, làm những việc phản xã hội.

Là bởi vì chúng không có khả năng tự kích lệ bản thân, dễ dàng lao vào con đường tối tăm đó. Cha mẹ không có phương châm giáo dục con, không có kế hoạch, không có mục đích, chỉ tùy hứng theo thời thì con cái không thể nào trưởng thành thành con người tốt được. Trẻ sẽ là những đứa bé không biết nghe lời dạy bảo của cha mẹ.

Những tài năng thiên bẩm của trẻ cũng theo đó mà tiêu tan. Vì vậy, để trẻ trưởng thành khỏe mạnh, thông minh, nhất thiết bố mẹ phải dạy con từ khi chúng còn là những em bé sơ sinh. Suy nghĩ làm thế nào là tốt cho bé nhất, để tìm ra phương châm giáo dục hoàn hảo nhất, đó là điều kiện hàng đầu để dạy con nên người.

3. 4 nguyên nhân gây ra sự bất tuân thủ của trẻ

Kết quả điều tra thiếu niên phạm tội cho thấy, mầm mống trong trẻ để khi lớn lên có phạm tội hay không chính là sự giáo dục trẻ khi chúng là những đứa trẻ nhũ nhi.

Điều tuyệt đối phải tránh, đó là nuông chiều con, con lớn lên trong sự vô trách nhiệm.

Nghiên cứu trẻ phạm tội đã thấy nguyên nhân phạm tội chính là 4 nguyên nhân sau đây.

- 1- Thiếu tính nhẫn nại
- 2- Bố mẹ quá khắt khe
- 3- Kì vọng quá lớn
- 4- Quá chăm sóc

Mọi người hiểu ra rằng, nguyên nhân đầu tiên để trẻ phạm pháp, là do trẻ thiếu tính nhẫn nại, không có khả năng chịu đựng. Chúng ta không được giáo dục trẻ bằng cách nuông chiều. Việc trẻ được nuôi dạy y nguyên như ý chúng muốn, chắc chắn không đem lại kết quả là ý nghĩ của trẻ được tự do phát triển. Đó chỉ là cách nuông chiều trẻ, dạy trẻ thành kẻ ích kỉ mà thôi. Nếu chỉ nuông chiều trẻ, không dạy chúng về sự chịu đựng, thì ý muốn của chúng ngùn ngụt tăng nhanh. Một yêu sách đã được đáp ứng, tức thì nhiều yêu sách kế tiếp cứ vậy mà phát sinh. Cha mẹ không dạy con chịu đựng, yêu sách nào của con cũng đáp ứng, thói quen đó sẽ là cái đà để con ngày càng có nhiều yêu sách hơn. Sự bất mãn yêu cầu ở trẻ không bắt đầu từ sự buộc phải chịu đựng, mà bắt đầu từ điểm không được dạy về chịu đựng. Các bậc cha mẹ nên biết rằng, không phải không đáp ứng khiến trẻ bất mãn yêu cầu, mà ngược lại, đáp ứng quá nhiều sẽ làm trẻ bất mãn yêu cầu. Trẻ biết chịu đựng không có sự bất mãn này. Ở Pháp, trẻ em trong các gia đình trung lưu ít phạm pháp. Là bởi vì, từ khi còn nhỏ, chúng được răn dạy, nên chúng biết điều chúng mong muốn là gì và sự bất mãn yêu cầu không có nơi chúng.

Nguyên nhân thứ 2 khiến trẻ dễ phạm pháp, là trẻ lớn lên trong sự dạy dỗ quá khắt khe của bố mẹ. Trường hợp này ngược lại với nguyên nhân trên. Đây là kiểu dạy trẻ quá khắt khe, không nhìn nhận trẻ, luôn luôn cần nhắc, mắng mỏ chúng. Kiểu cha mẹ loại này lại nhiều hơn tưởng tượng. Có rất nhiều bà mẹ một ngày đến 8-90% số lời nói với con là những câu cần nhắc. Họ không hiểu rằng làm như vậy là đánh mất tài năng và tố chất của con cái họ đến thế nào. Hàng ngày bị bố mẹ cần nhắc mắng mỏ, con cái đương nhiên sẽ có tình cảm lệch lạc. Chúng tôi muốn cảnh báo rằng, mắng nhiều con sẽ thành trẻ phạm tội.

Nguyên nhân thứ 3 khiến trẻ dễ phạm pháp, đó là sự quá kì vọng của bố mẹ chúng. Phải dạy con đúng năng lực của nó, nhìn nhận thấu đáo khả năng đó. Với trẻ dưới 1 tuổi, điều này cực kì quan trọng. Mọi trẻ em 0 tuổi đều là thiên tài, tôi đã từng viết thế, cho nên, nghĩ rằng “có thể này ai mà chẳng biết” thực sự là sai lầm.

Dạy trẻ bằng cách phát huy những tố chất ưu việt sẵn có trong trẻ. Để đến lúc bé biểu hiện ra ngoài được, thì đòi hỏi bố mẹ phải hết sức nhẫn nại, có kĩ năng dạy trẻ mới được. Không biết bí quyết dạy, chỉ đơn thuần nghĩ “có thể này ai mà chẳng biết, thế nào con chẳng làm được”

đó là cách nghĩ kì vọng quá đáng vào con. Trẻ em, khi bị đặt cho một kì vọng quá lớn, mà trẻ chưa đủ lực để gánh vác kì vọng đó, sẽ bị bao bọc bởi cảm giác mình kém cỏi. Hoặc là biểu lộ thái độ phản ứng cực kì mãnh liệt lại bố mẹ. Bố mẹ không khéo léo uốn nắn dạy dỗ tố chất của con, chỉ đặt kì vọng quá lớn vào chúng, trẻ sẽ có cảm giác bị trê chách như dưới địa ngục mà thôi. Từ những .... đó, trẻ có thể phát ốm, ghét học hành, không chịu đi học, tự sát...

Bố mẹ phải luôn hiểu biết bí quyết nuôi dưỡng năng lực của con, để con lớn thành người con lành mạnh.

Tất cả trẻ em đều là thiên tài. Trẻ không trở thành người tài, chỉ vì cha mẹ không biết cách hướng dẫn. Hãy tin rằng trẻ em là thiên tài, từ tốn, nhẫn nại, lòng vào các trò chơi là những bài học bổ ích, cho trẻ làm những việc vừa sức, củng cố lòng tự tin của trẻ... làm được như vậy, các em bé đều sẽ là những người con tốt.

Nguyên nhân thứ tư khiến trẻ dễ phạm pháp, đó là do được quá chăm sóc. Bố mẹ làm hết những việc mà trẻ định làm lấy. Những trẻ em này, chậm cai sữa, về tinh thần lúc nào cũng như em bé, khôn nhà đại chợ, tự kỉ, ích kỉ, nói chung là những trẻ em không có tính giao tiếp xã hội. Có những bà mẹ lạ đời, là biết rằng giáo dục trẻ từ 0 tuổi là rất quan trọng, chỉ lao vào dạy con kiểu giáo dục trí lực, mà hoàn toàn không đã động tới việc dạy lễ nghĩa cho con. Ví dụ như trẻ 3 tuổi gửi ở nhà trẻ, biết đọc chữ nhưng không biết cách cởi, mặc quần áo. Những lúc vậy, bé chỉ biết khóc một mình. Chúng ta hiểu rằng, có những bé như vậy là bởi vì mẹ chúng đã làm hộ hết các việc của bé, một cách quá đáng. Cách giáo dục kiểu này chỉ đánh mất đi năng lực tự giác của trẻ mà thôi.

Định làm mà lại không làm được, kết cục là một cách vô thức, trong chúng đã nảy sinh sự bất mãn yêu cầu. Đó là nguyên nhân dẫn đến hành động phạm pháp của trẻ.

C. 3 trụ cột để dạy lễ nghĩa đúng

Vậy thì lễ nghĩa đúng là những lễ nghĩa như thế nào? Có 3 cái trụ chính để suy nghĩ về lễ nghĩa như sau

- Lễ nghĩa cơ bản
- Lễ nghĩa tinh thần
- Lễ nghĩa có tính xã hội và đạo đức

Sau đây tôi xin trình bày một cách dễ hiểu về các loại lễ nghĩa này.

1. “Lễ nghĩa cơ bản” thực hiện trong sinh hoạt hàng ngày

- 1- Việc ăn uống.
- 2- Việc đi vệ sinh
- 3- Việc mặc quần áo
- 4- Việc giữ vệ sinh
- 5- Việc giữ an toàn

1.1 Về việc ăn uống.

Trẻ đầy năm đã biết cầm thìa ngồi ăn cùng mọi người trong nhà. Thời kì này, trẻ có làm cơm vung vãi cũng không sao, cứ cho trẻ thìa của mình, ngồi cùng bàn ăn với mọi người mỗi khi đến bữa. Làm vung vãi cơm nhiều lần, sẽ đến lúc trẻ tự nhớ được cái cách điều chỉnh để đưa được cơm vào miệng mà không bị vương vãi. Đây là điểm khởi đầu của tính tự giác. Ấy vậy mà vì trẻ làm vương vãi nhiều, không cho trẻ cầm thìa nữa, tính tự giác bị kim hãm, năng lực phát triển cũng chậm lại. Không những chỉ chậm thôi, năng lực hầu như không phát triển tiếp được nữa. *Ồi ôi ôi, nhớ lấy câu này nhé”. Hơn nữa, tính tự giác bị kim hãm dẫn tới trẻ thiếu ý muốn làm điều gì khác nữa. Cách khéo léo nuôi dưỡng ý chí muốn tự làm của trẻ nhỏ là bí quyết để hướng trẻ thành đứa trẻ tích cực. Trong khoảng từ 1 tới 3 tuổi, tính tự giác, tính tích cực phát triển rất mạnh.

Thời kì này, bố mẹ quá chăm sóc sẽ là sự ức chế năng lực của trẻ mãi mãi. (đúng quá, bón cơm cho con ăn đến tận 5 tuổi vẫn phải bón, vẫn phải giục, khổ quá là khổ, trời ơi).

1.2 Về việc đi vệ sinh.

Có nhiều ông bố bà mẹ chỉ mong con mình mau mau biết gọi “tè” “ị” không cần đến bím nữa. Không được nôn nóng bắt ép con phải biết tự đi ị đi tè sớm quá. 1 tuổi rưỡi là sớm quá. Từ 2 tuổi có thể bắt đầu tập là được. Song cũng không nên quá vội vàng vì chuyện này. Cho đến lúc con biết tự gọi đi vệ sinh, không nên để con mặc quần/bím ướt quá lâu. Biết con đã tè dầm, phải nhanh chóng thay sạch sẽ cho con càng sớm càng tốt. Làm như vậy, bé sẽ biết cảm giác khó chịu khi bị bẩn là như thế nào. Nếu bé ở bẩn quen, cứ mặc quần ướt, bím dính phân sẽ không có ý thức, cảm giác với cái bẩn.

1.3 Về việc mặc.

Trẻ được 3 tuổi rồi, hãy để cho bé tự mặc lấy quần, dù còn hơi vụng về. Hãy để con tự cài cúc áo. Ở đây cũng thể hiện tính tự giác của bé. Hơn 3 tuổi rồi mà lúc nào bố mẹ cũng phải mặc quần áo cho, cài cúc áo cho

con, đó là sự chăm sóc quá đáng, năng lực phát triển của bé không có tiến bộ. Con có xỏ 2 chân vào một ống quần thì cũng nên im lặng để con làm nốt phần việc của nó. Bé sẽ tự thấy như vậy là không được, sẽ tự rút chân ra mặc đi mặc lại, đến một lúc sẽ tự mình mặc đúng quần.

1.4 Về việc giữ vệ sinh.

Những việc sinh hoạt hàng ngày như rửa mặt, đánh răng, rửa tay sau khi đi vệ sinh dường như lại là những việc bé ít được dạy bảo nhất. Ở một trường tiểu học, khi hỏi một lớp học sinh lớp 2 xem buổi sáng ai đã rửa mặt thì giơ tay lên, chỉ có duy nhất một cánh tay giơ lên. Trong lớp đó, có những em thậm chí đã 3 ngày không rửa mặt.

Thói quen này nếu không được tập cho từ nhỏ, lớn lên sẽ rất khó sửa.

1.5 Về việc giữ an toàn.

Trong thời kì tai nạn giao thông nhiều như hiện nay thì, việc dạy con về sự an toàn cũng là một việc quan trọng. Đi bộ thì đi bên phải đường. Sang đường thì phải nhìn đèn giao thông. Không chơi dưới lòng đường. Không chạy vụt ra đường. Đó là những điều nên dạy trước cho bé. Rồi cũng phải dặn bé không chạy tới gần trước, sau xích đu. Dạy bé có khả năng tự bảo vệ mình trước những tình huống nguy hiểm là việc làm rất quan trọng.

2. “Lễ nghĩa tinh thần” thì chú ý khi mắng mỏ

Không kém gì những lễ nghĩa cơ bản, rất quan trọng mà lại dễ quên, đó là lễ nghĩa tinh thần. Lễ nghĩa tinh thần được chia thành 5 khoản mục như sau.

- 1- Chịu đựng (Ích kỉ)
- 2- Tốt bụng (Bắt nạt)
- 3- Trung thực (Dối trá)
- 4- Tuân thủ (Đối kháng)
- 5- Biết ơn

2.1 Chịu đựng.

Giáo dục bé thành người biết chịu đựng, là việc quan trọng nhất. Môi trường tốt cho bé là môi trường rèn luyện, môi trường xứng với sự bất tự do. Gian khổ rèn luyện con người. Hãy coi môi trường nhân nhạ là kẻ địch của bé.

2.2 Tốt bụng.

Hãy dạy cho bé tốt bụng qua việc âu yếm các em bé mới sinh khác. Cũng dạy cho bé tốt bụng với anh chị em, với cha mẹ mình. Trước tiên, nhờ bé lấy cho mẹ đồ vật gì đó “Yuri chan, lấy cho mẹ cái ... nào”. Bé lấy cho thì phải cảm ơn đàng hoàng “Cho mẹ xin”. Biểu cảm cho bé biết là được bé giúp đỡ thì mẹ vui mừng thế nào. Trẻ sẽ học được niềm vui từ việc giúp đỡ người khác. Không được sai vật bé. Hãy nhớ lấy việc đã nhờ bé, hãy vui vẻ và cảm ơn việc làm đó của bé.

2.3 Trung thực.

Không nhất nhất phải xử phạt bé vì những lời nói dối khi bé đang tưởng tượng mình là ai là ai đó mà nói ra. Song, phải xử phạt bé khi bé biết mình sai mà đổ lỗi cho người khác. Không lấy đồ của người khác. Hàng hóa ở cửa hàng phải trả tiền mới được. Nhật được tiền rơi phải đem tới đồn công an nộp. Trước tiên dạy bé những điều đó. Trẻ con, không học thì không biết. Có chuyện bé nhật được tờ mười ngàn Yên, thản nhiên đem đi mua đồ. Vì em bé đó không biết rằng tiền nhật được phải đem nộp cho đồn công an.

2.4 Tuân thủ.

Trẻ nhỏ chưa biết phân biệt, phán đoán thiện và ác. Thời kì này, phải dạy cho bé biết bé phải nghe lời bố mẹ. Không được tha thứ cho những lời lăng nhục, nói láo với bố mẹ. Trong độ 0-3 tuổi, nếu không dạy bé về sự tuân thủ này, đến khoảng 4,5 tuổi thôi, để thực hiện ý của mình, trẻ có thể cãi lại hoặc lèo nhèo với bố mẹ. Đối với sự phản kháng của trẻ 0-3 tuổi, bố mẹ không được nuông chiều. Bố mẹ phải biết rằng làm như vậy sẽ hư tính cách của con. Bố mẹ cần cương quyết “không được là không được”.

2.5 Biết ơn.

Nên dạy bé sớm biết cảm ơn. Mỗi khi nhận một đồ vật gì, phải bảo bé nói “cảm ơn”. Dạy bé trước khi ăn phải biết mời “Xin được dùng cơm ạ” “Con mời bố mẹ, anh chi... xơi cơm ạ”. Nên dạy bé biết rằng, sinh hoạt của con người được thực hiện là nhờ có sự giúp đỡ lẫn nhau, phải biết biết ơn những người đã giúp mình. Và bé biết nói cảm ơn thì bố mẹ phải khích lệ bé thật nhiều. Cứ vậy, khi lớn lên bé sẽ là con người luôn có lòng biết ơn. Phải dạy bé biết cách thể hiện tấm lòng của mình ra ngoài giới như vậy mới được. Từ nay bố mẹ sẽ phải dạy bé 5 lễ nghĩa tinh thần này một cách nghiêm khắc, song, khi nào thì có thể mắng bé được đây? Đó là khi bé biểu hiện những hành vi thái độ ghi trong ngoặc đơn cạnh 4 đức tính ghi trên đây, đó là ích kỉ, bắt nạt, dối trá, phản kháng. Ngoài những việc đó ra, tấm lòng trẻ không xấu đến mức phải bị

mắng. Ví dụ như bé đánh vỡ đồ, bé chạy nhảy âm ĩ trong nhà chẳng hạn, đó là những việc không đáng bị mắng.

3. “Lễ nghĩa xã hội và đạo đức” hãy tận dụng tốt nhất tính tự giác của bé

Cùng với lễ nghĩa cơ bản, lễ nghĩa tinh thần, còn có lễ nghĩa xã hội và đạo đức nữa. Cũng chia thành 5 mục như sau.

- 1- Tinh thần trách nhiệm
- 2- Tinh thần lao động
- 3- Đối nhân
- 4- Tri thức ngôn ngữ
- 5- Tính đạo đức

3.1 Tinh thần trách nhiệm.

Dạy trẻ cảm nhận được tinh thần trách nhiệm đồng thời với huấn luyện tính tự giác cho chúng. Nên nhớ rằng, khéo léo giữ và phát huy tính tự giác là một bước cực kì quan trọng. Dạy cho con có thói quen cất dọn đồ đạc. Từ thói quen tự mình làm các việc của mình, bé sẽ trưởng thành người có trách nhiệm về việc mình làm.

3.2 Tinh thần lao động.

Trẻ 3 tuổi luôn có ý muốn làm bất cứ việc gì. Bé rất thích giúp mẹ làm các công việc của mẹ. Khi đó, dù còn vụng về, vẫn nên để cho bé giúp đỡ. Và hãy cảm ơn vì bé đã giúp. Điều đó nuôi dưỡng tinh thần lao động, nâng cao khả năng lao động của bé.

Tuy nhiên phần đông các bà mẹ lại quá chính xác việc đánh giá thành quả lao động của các bé, chê ngay lập tức việc bé làm. Chỉ cần 1 câu nói “Xấu quá đấy, mẹ lại phải làm lại lần nữa rồi” là ý chí, tinh thần lao động của các bé tiêu tan thành mây khói.

3.3 Đối nhân.

Để dạy cho con về đối nhân, về tính xã hội, tốt nhất là dạy cho con biết cho bạn cùng chơi. Trẻ con cãi nhau, người lớn không được tham gia vào. Cha mẹ tham gia vào, tính xã hội của trẻ bị phá vỡ ngay. Trẻ không biết tự phán đoán, thành thói quen ỷ lại xem cha mẹ xử lí thế nào. Trẻ 3 tuổi nào cũng ích kỉ. Đó là chuyện bình thường.

Bằng việc chơi với bạn trẻ khác, một cách tự nhiên, bé sẽ hiểu rằng ích kỉ như vậy là không khôn sẻ, là cãi nhau, nếu làm thế này... thế này cả

2 cùng vui. Với trẻ không biết chơi với bạn sẽ hay bị rủ rê, xuất hiện dấu hiệu không giao tiếp.

3.4 Tri thức ngôn ngữ.

Trẻ trở thành người từ việc biết chữ. Trẻ biết chữ là sự tồn tại lí tính hơn hẳn so với trẻ không biết chữ. Chữ cái càng lúc nhỏ tuổi (mới sinh) càng dễ nhớ. Đó là sự thực. Vì vậy, càng dạy bé biết chữ sớm càng tốt. Tuy nhiên, ép uống là cách không nên. Hãy dạy bằng cách chơi mà học. Trẻ 3 tuổi biết đọc sách say sưa, sẽ thành con người rất có tài.

3.5 Tính đạo đức.

Hãy dạy cho trẻ không vứt rác ra đường phố, không hái hoa bẻ cành ở công viên, và các qui tắc khi đi tàu điện, phương tiện công cộng. Bố mẹ phải luôn luôn gương mẫu trong những việc này. Dạy cho trẻ đạo đức mà bố mẹ lại ngang nhiên vi phạm quả thì thật là bế tắc. Trẻ em hơn ai hết luôn nhìn vào hành vi của bố mẹ để học tập. Bố mẹ phải tự chỉnh mình cho chính xác mới được.

Trên đây tôi đã trình bày ngắn gọn vì khuôn khổ sách có hạn. Song, tôi hi vọng đó là những dòng viết giúp ích cho các bạn trong việc dạy con. Tôi xin viết một bí quyết dạy con để làm phần kết thúc chương này.

Bí quyết để con bạn trở thành một người con sáng lạn, giàu năng lực, đó là việc nhìn nhận và khích lệ con trẻ. Bí quyết dạy con, bí quyết giáo dục con là ở đây.

Cháu X đã ăn trộm hàng ở siêu thị. Cháu X thực ra đã đánh cắp tình thương của cha mẹ. Tôi đã nói với cha mẹ cháu, những người tới nhờ tôi tư vấn xem nên phải làm thế nào, rằng “Anh chị hãy tìm điểm tốt của con và khen nó”. Sau vài tháng, cháu X đã tiến bộ. Việc khen ngợi điểm tốt của cháu đã vực được cháu dậy.